

често био неискрен. . . Арбанас Петар Ујка није био, чини се, у разреду добро виђен, не ради народности, већ што је била опћенито позната „тајна“ да му отац, трговац, стоји у служби тајне полиције. . . Рећи да је Стојић свога судруга Никовића хтио упропастити из освете за ону ћушку, значило би ићи предалеко, али може бити да ученик Стојић, дјечак од 13 година, није ни схватио тежину своје оптужбе. . .“ И даље директор опширно разлаже, увијек са циљем да обеснажи наводе оптужбе, дискредитује свједочанства пружена против Никовића и потпуно рехабилитује свог ученика. Овај његов опширни извјештај показује његову већу ангажованост од оне коју је показао, и могао показати, Никовићев бранитељ на суду, а да не компромитује не само своју личност већ ни своје правничке критејуме тако наивним и мјестимично контрадикторним Гросовим образложењима.

На крају својих дугих излагања директор Грос, последије тврђења: „Налогом од 6. августа 1915. бр. 4771, да се потписани изјави о дисциплинарним мјерама које би се имале подузети проти Милошу Никовићу, и да подастре конкретан приједлог, наметнуло је Високо вијеће извјеститељу тешку одговорност. . .“, дословце каже: „Узевши све што говори pro et contra, потписани извјеститељ предлаже да се одустане од сваке дисциплинарне мјере проти Милошу Никовићу и да му се допусти полазак ћ. к. наутичке школе. . .“³²

Доносећи коначну одлуку у случају Никовића, Министарство богоштовља и наставе у Бечу је 12. децембра 1915. дјелимично прихватило Гросов предлог, одлучивши да се „против М. Никовића не предузме никаква дисциплинарна мјера, али да се он ради немарљивости и лошега успјеха у науци нема примити у ћ. к. наутичку школу у Дубровнику“.³³

Славко Мијушковић

ВИЈЕСТИ О КУГИ У ЦРНОЈ ГОРИ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ XVII ВИЈЕКА

Куга је била једна од оних опаких епидемија које су вјековима харале на Балкану, односећи безбројне људске жртве. Нарочито су биле честе појаве куге у Босни, гдје готово никада није престајала. Црна Гора спадала је у оне ријетке земље Балкана које су најмање страдале од куге. Опака зараза редовно се преносила из турских градова. Куга у Црној Гори није никада имала оне посљедице као у Босни или већим турским градовима, гдје је на хиљаде људи умирало. Црногорци се нијесу предавали

³² Исто, бр. 97/1915., прилог 1—4.

³³ Исто, бр. 127/1915.

оном познатом турском фатализму, него су се спасавали од заразе како су најбоље знали и умјели.

Млечани су с великом пажњом пратили појаву куге и других епидемија у Турском Царству, што је сасвим разумљиво, пошто је Венеција била гранична држава са Турском и одржавала живе трговачке односе са њом. Појава куге на границама млетачких посједа у Далмацији и Боки Которској не само да је регистрована него су предузимане све мјере да се зараза не прошири на млетачку територију. Венеција је одавно имала добро организовану санитарну службу.

Појава куге у Црној Гори двоструко је погађала народ. Морија је сатирала свијет и у тим случајевима млетачке власти у Боки Которској редовно су забрањивале долазак Црногораца на њихова тржишта. Почетком 1608. године у неком црногорском селу помрла је цијела породица од куге. Которски провидур Томазо Контарини настојао је код неких црногорских главара да се окужена кућа спали, али сељаци нијесу то дозволили „бојећи се неке турске охолости“, како каже провидур. У Котору су предузете мјере да се прекине сваки саобраћај и додир са Црногорцима. На Ријечини срушена су три моста како Црногорци не би могли улазити у Котор. И поред забране Црногорци су једно вријеме трговали са Котором преко Паштровића, али провидур Контарини је и то забранио.¹ Као што видимо, ова епидемија куге била је врло малих размјера.

Велика епидемија куге од 1628. године, која је захватила сјеверни дио Балакана, није мимоишла ни Црну Гору. Куга је избила у највећим турским градовима као Будиму, Београду и другим мјестима. Само у Сарајеву дневно је умирало око 80 људи. Хришћани, Јевреји, па напосокон и Турци напустили су град. Епидемија је престала тек крајем године.² Из Сарајева и других турских градова зараза се проширила и захватила Скадар и Подгорицу, а додирнула је и Црну Гору. У некој кући у Љешкопољу преноћио је један Турчин из Сарајева и тако пренио заразу. Девет лица је умрло од куге.³

Најжешћа куга појавила се у Црној Гори 1629. године. И овај пут зараза је пренијета из Сарајева. Болест је захватила многа црногорска села. Которски провидур упутио је једну уходу у Црну Гору да тачно извиди у којим се селима епидемија појавила. Према обавјештењу ове уходе заразу је пренио неки Драгић из Цуца који је са три вреће робе дошао из Сарајева у Црну Гору, преноћио у једној кући у Цуцама, а затим продужио у Комане. У овом селу умрло је 39 људи од куге. Народ се раз-

¹ Archivio di Stato di Venezia, Dalm. Rett., f. 6, Котор, 25. фебруара 1608.

² A. S. V., Prov. gen. in Dalm. et Alb., f. 442, Задар, 19. септембра 1628. и Задар, 2. јануара 1629.

³ A. S. V., Dalm. Rett., f. 33, Котор, 7. и 11. децембра 1628.

бјежао у планине. Лешеве умрлих сахранили су њихови рођаци не слутећи да ће се и сами заразити. У селу Берима биле су окупљене три куће и шест лица је умрло. У Штитарима су умрла два човека, али се вјеровало да нијесу преминула од куге. У Озрињима је умрла само једна жена. У Цуцама је умрло девет лица и још 11 је било заражено. У Залазима у једној кући умрло је двоје, а један трећи несрећник, такође заражен, утекао је у планину. Двојица из исте куће за које се сматрало да нијесу заражени од куге, такође су се склонили у планину. Лешеви умрлих остали су у кући пошто није имао ко да их сахрани.⁴ И овај пут забрањен је сваки додир Бокеља са Црногорцима. Зараза се ускоро стишала. Четири године касније, управо почетком 1633. године, поново је избила куга у Црној Гори, захватајући пограничне крајеве према Боки Которској, али без тежих посљедица.⁵ Ускоро послјије овога куга се појавила у Подгорици. Многе куће биле су погођене епидемијом. Чим се болест открила, већ је било умрло 60 људи. Становништво је стало да напушта град. Шеснаест породица прешло је преко Мораче на територију Црне Горе и склонило се у неке пећине. Млетачке власти у Котору забраниле су сваки саобраћај са Црногорцима и другима.⁶

Из изнијетих података јасно се види да Црна Гора није много патила од куге, која је тако нештедимиче сатирала народ у многим земљама Балкана. Слабо мијешање становништва са Турцима био је један од главних разлога што је Црна Гора остала поштеђена од куге. Црногорци су морали запазити чињеницу да је сваки њихов одлазак у турске градове опасан за њихово здравље. Планина је била извор здравља и слободе за Црногорце.

Г. Станојевић

ЦРНОГОРСКИ ПРАВИТЕЉСТВУЈУШЧИ СЕНАТ И ГВАРДИЈА ИЗ 1831. ГОДИНЕ

25. септембра¹ 1831. долазе из Русије у Црну Гору Иван Ивановић Вукотић и његов сестрић Матеј Вучичевић. Они одсједају у Цетињском манастиру.

⁴ A. S. V., Prov. gen. in Dalm. et Alb., f. 443, Сплит, 17. октобра 1629. Прилог саслушања Ника Стијепова из Доброте од 9. октобра.

⁵ A. S. V., Dalm. Rett., f. 37, Котор, 28. јануара 1633.

⁶ A. S. V., Dalm. Rett., f. 40, Котор, 30. новембра 1635.

¹ Копија писма Губернијалног предсједништва у Задру од 29. септембра 1831. грофу Јозефу фон Седлницком, Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 128 (б. VIIIа. к. XI 1831). — Све датуме наводимо по новом календару. — Др Л. Томановић тврди да су Иван Ивановић Вукотић и Матеј Вучичевић дошли у Црну Гору „17 августа 1831“ (Л. То-